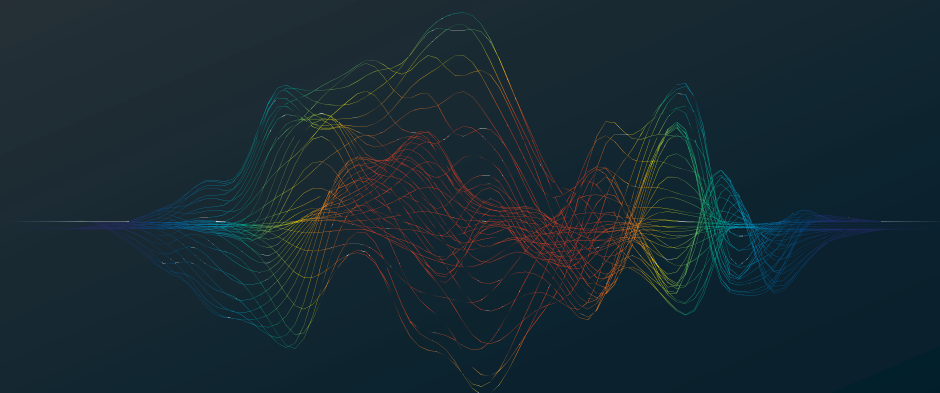

Anna-Lena Østern
Gunnar Engvik (red.)

Veiledningspraksiser i bevegelse

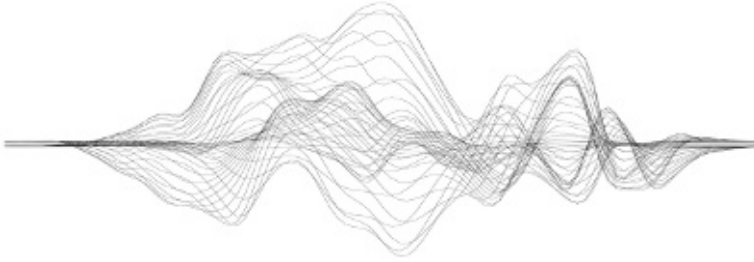
Skole, utdanning og kulturliv

FAGBOKFORLAGET

Veiledningspraksiser i bevegelse

Anna-Lena Østern
Gunnar Engvik (red.)

Veiledningspraksiser i bevegelse

Skole, utdanning og kulturliv

FAGBOKFORLAGET

Copyright © 2016 by
Vigmostad & Bjørke AS
All Rights Reserved

ISBN: 978-82-450-2760-0

ISBN (trykt): 978-82-450-1781-6

Tilrettelagt for e-bok: John Grieg, Bergen

Forsidedesign ved forlaget

Illustrasjoner i artikkel 10: Tintin Rosvik

Spørsmål om denne boken kan rettes til:
Fagbokforlaget
Kanalveien 51
5068 Bergen
Tlf.: 55 38 88 00 Faks: 55 38 88 01
e-post: fagbokforlaget@fagbokforlaget.no
www.fagbokforlaget.no

Materialet er vernet etter åndsverkloven.
Uten uttrykkelig samtykke er eksemplarframstilling
bare tillatt når det er hjemlet i lov eller avtale med
Kopinor.

Innhold

1

Perspektiver på veiledningspraksiser i bevegelse 11

Anna-Lena Østern og Gunnar Engvik, NTNU

Omtale av artiklene i antologien «Veiledningspraksiser i bevegelse» . . . 13

Oppsummerende om antologiens bidrag til utvikling
og fornyelse av veiledningens praktiske didaktikk 15

Referanser 18

2

Betydningen av responsløyper i veiledningsprosesser 19

Anna-Lena Østern, NTNU

Innledning 20

Eksempelmateriale i analysen 20

Praksisteori med potensial for transformasjon
av praksisforståelse og av utdanning 21

Praksis og praksisutøver 22

Praksisarkitekturer 22

Responsløype og kommunikativt rom 24

Praksisontologier som distinkte væremåter i tid og rom 25

Forhold av betydning i praksisarkitekturer 25

Praksisøkologier 27

Praksislandskap 31

Praksistradisjoner 33

Praksisveilederes konstruksjon av profesjonell veilederidentitet 34

Veilederes opplevelse av veilederrollen 34

Karakteristika ved ønsket veilederutdanning 38

Konklusjon: Veiledningspraksiser i bevegelse? 40

Referanser 41

Vedlegg 1 42

Vedlegg 2 43

3

Å lære teori: en studie av lærerstudenters læringspraksiser . . 45

Ela Sjølie, NTNU

Bakgrunn: «teori-praksis-problemet» 46

Studien 48

«Å lære teori» i et praksisarkitektur-perspektiv 49

Avsluttende kommentarer	55
Referanser	56

4

Kunnskapstyper og hegemonisk veiledningsstrategi i norsk veiledningsdiskurs	59
--	----

Kaare Skagen, Høgskolen i Oslo og Akershus

Innledning	60
Vitenskapelig kunnskap og personlig erfaringskunnskap	60
Problemstilling, formål og avgrensning	61
Veiledningen i lærerutdannelsens praksisopplæring	62
Praksisteori i lærerutdannelser	63
Hva gjør lærerutdannerne i praksis?	64
Praksislæreres og lærerstudenters forkjærlighet for praktisk undervisning	65
Hegemonisk veiledningsstrategi i norsk veiledningstradisjon	66
Handlings- og refleksjonsstrategien satt inn i en historisk sammenheng	67
Et historisk tilbakeblikk: en veiledningsstrategi blir kunnskapsregime	68
Sluttvurderingens elendighet	70
Fokus på refleksjon i veiledning	73
Nyutdannede lærere og veiledningens begrensede betydning	75
En mulig forbindelse mellom kunnskapskildene	75
Konklusjon	77
Referanser	77

5

Veiledning på elevens vilkår	81
------------------------------------	----

Nina Helgevoold og Elaine Munthe, Universitetet i Stavanger

Innledning	81
Forskning på veiledning i norsk lærerutdanning	82
Internasjonal forskning om veiledning og lærerstudenters læring ...	84
Lesson Study som arbeidsform i praksisopplæringen i grunnskolelærerutdanning	87
Førveiledning – kollektiv planlegging og utvikling av et læringsfellesskap	90
Mellomveiledning – utvalgte situasjoner gjøres til gjenstand for en kritisk og analytisk drøfting av forholdet mellom undervisning og elevers læring	93
Diskusjon	95

Konklusjon	96
Referanser	97

6

Den veilededes livsrom – en studie i Vance Peavys sosiodynamiske teori for veiledning	101
--	-----

Anne Ahlborn og Anna-Lena Østern, Åbo Akademi og NTNU

Innledning	102
Forandringer i synet på arbeidskarriere	102
Dybdeøkologi	103
Sosiodynamisk veiledning	103
Selvskapende versus intervensjonsbasert veiledningsmodell	104
Studien – datamateriale og analysemåter	108
Drøfting	115
Konklusjon – Har du tid en stund?	116
Referanser	117

7

Å la kroppslig kunnskaping flyte fram og tilbake i en kunstnerisk-koreografisk veiledningsprosess	119
--	-----

Tone Pernille Østern, NTNU

Innledning	120
Appelsiner og sitroner – det kunstneriske prosjektet	120
Kropp og koreografi – begrepsavklaring og teoretiske perspektiver ..	122
Forskningsprosjektet – en selvstudie	125
Analyse av den koreografiske veiledningsprosessen	128
Bevegelse av pedagogiske veiledningspraksiser gjennom kropp og kunst	136
Referanser	139

8

Kunsten å undervise kunstnere – en studie av film- og tv-fagenes arbeidsmåter	143
--	-----

Yvonne Fritze, Geir Haugsbakk og Yngve Troye Nordkvælle,
Høgskolen i Lillehammer

Innledning	143
Forskning om å undervise i kunst	144
Praksis og teori	145
Prosjekt og kurs – kunst og vitenskap	145
Prosjektmetodikken – erfaringer som det primære	146

Studienes formål, mål og innhold	147
Arbeidsmåter benyttet i film- og tv-faglige utdanninger	148
Veiledning	149
Variasjon og fellestrekk	150
Evalueringen som viktig undervisningsform	152
Hensiktserklæring, refleksjon og formativ vurdering	153
Hvordan henger de overordnede formålene sammen med konkrete arbeidsmetoder?	154
Avslutning – om fellesskap og mesterlære	155
Referanser	157

9

Perspektiver på en veiledningspraksis med drastiske og paradoksale trekk 159

Kristin Solli Schøien, HSN

Innledning	160
Del 1: Muntlig forskningsformidling	162
Del 2: Observasjon av liturgisk øvelse	166
Del 3: En kunstdidaktisk veiledningsmodell	171
Referanser	177

10

Å formgi kunnskap utover personlig forståelseshorisont 181

Hannah Kaihovirta, Åbo Akademi

Innledning	181
Utgangspunkt i kunstbasert forskning, visuell dokumentasjon og autoetnografisk tilnærming	185
Sju visuelle muligheter – flerstemt og situert erfaring	186
Sammenfatning – å gi form til kunnskap utover personlig forståelseshorisont	193
Referanser	194
Fortegnelse over figurer	195

11

Mentorer – skolebaserte lærerutdannere: ansvar og krav . . . 197

Kari Smith, NTNU

Introduksjon	198
Profesjonskunnskap	199
Ansvar for lærerutdanningen	200
Profesjonskunnskap for mentorer – skolebaserte lærerutdannere . .	202

Mentorrollen – et steg i lærerens karriereutvikling	205
Konklusjoner	206
Referanser	207

12

Skolens yrkeskultur som grunnlag for veiledning og læring i lærernes første yrkesår	211
--	-----

Gunnar Engvik, NTNU

Innledning	212
Møtet med skolens yrkeskultur	213
Studier av yrkeskulturer	214
Emosjonelle og relasjonelle faktorer	216
«Kjerstis» møte med skolens yrkeskultur	217
Lærere som forlater og lærere som forblir i yrket	219
Lærernes robusthet – en viktig forutsetning for å utvikle lærerrollen?	223
Avslutning	225
Referanser	227

13

Nyutdannede læreres opplevelse av utfordrende situasjoner i skolen	233
---	-----

Anne Berit Emstad, NTNU

Innledning	234
Teoretisk rammeverk	235
Metode	238
Presentasjon av datamaterialet	238
Analyse og drøfting	244
Avsluttende drøfting	248
Referanser	250

14

Med forskerblick på læreres praksisrefleksjoner	253
---	-----

Kari Berg, NTNU

Veiledning som del av skolens kompetanseheving	253
Tilnærming til feltet	254
Framgangsmåte	255
Lærerfortellinger	256
Endring gjennom veiledning	261
Referanser	263

15**Dramaturgens blikk på veiledningens praktiske didaktikk . . . 265**

Anna-Lena Østern, NTNU

Transformativ læring betyr å utvikle nye måter å tenke på 265

Å tenke som en dramaturg i veiledning 267

En praktisk vending:

Isenesettelse av veiledning som praktisk didaktikk 271

Veiledningssamtalen som profesjonell samtale 274

Konflikter og motstand i veiledning

– behov for profesjonelt skjold 278

Formende og transformativ læring i profesjonell utvikling 281

Konklusjon 283

Referanser 284

Forfatterpresentasjoner 285

Anne Louise Ahlbom 285

Kari Berg 285

Anne Berit Emstad 285

Gunnar Engvik 286

Yvonne Fritze 286

Geir Haugsbakk 286

Nina Helgevold 286

Hannah Kaihovirta 287

Elaine Munthe 287

Yngve Troye Nordkvelle 287

Kristin Solli Schøien 287

Ela Sjølie 288

Kaare Skagen 288

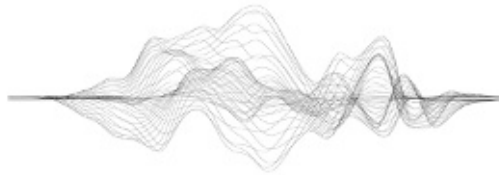
Kari Smith 288

Anna-Lena Østern 288

Tone Pernille Østern 289

Perspektiver på veiledningspraksiser i bevegelse

Anna-Lena Østern og Gunnar Engvik, NTNU

Gjennom denne antologien gir vi et bidrag til et komplekst og bevegelig felt av stor betydning for vordende lærere og for lærerutdannere. Vi inviterer leseren inn i en dialog om hvordan veiledning kan bidra til profesjonell utvikling, både i grunnutdanning og i livslang læring. Vår forforståelse er at veiledning kan bidra til å åpne perspektiver og gi innsikter i profesjonell utvikling til den som blir veiledet, men også til veilederteam knyttet til veiledningspraksis. Når et individ lærer, forandres noe; kanskje atferd, kanskje måter å tenke på og måter å forholde seg til andre mennesker på. Å være lærer og lærerutdanner betyr i beste fall å være i bevegelse og å sette seg selv på spill i kreative samarbeidsformer. Vi ser veiledning som et slikt mulig sted for læring med dybde, og dessuten med et transformativt potensial. Gjennom antologiens ulike artikler løftes transformasjon av forståelse og tenkning fram som ønskelig og som en mulighet i profesjonell utvikling. Gjennom de ulike artiklene forfølges tanken om et transformativt potensial, som kan revitalisere veiledningspraksis. Vi er også inspirert av multimodale didaktikker («multimodal pedagogies»), som viser at ulike måter å kommunisere kunnskap og skape mening på fremmes gjennom at man tar i bruk multimodale elementer (Rowse, 2013, s. 148), slik som flere av artiklene i antologien viser. Eksempler her er koreografisk, kroppslig og kunstnerisk veiledning i dans, visuell tenkning i veiledning av eksamensarbeider, kroppslig fokus i coaching, mesterlæretenkning i veiledning av filmskapere og dramaturgisk tenkning i undervisningsplanlegging.

Forfatterne som har bidratt i denne antologien, er utfordret på tematikken veiledningspraksiser i bevegelse ut fra en forforståelse om at veiledning kan bidra til profesjonell utvikling i læringsrommet til alle som deltar i veiledningsteam. Forfatterne er i dialog med, men de utfordrer også rådende veiledningspraksiser i utdanning, spesielt i lærerutdanning.

Antologien tar inn brede utdanningsperspektiver både fra grunnutdanning av lærere, fra nye lærere, fra kunstnerisk veiledning og fra karriererådgiving i videregående skole. Artikkelforfatterne nærmer seg tematikken fra ulike ståsteder, men med et felles ønske om å bidra til å utvikle praksisveiledningen i skole og utdanning. Det er nødvendig å stille spørsmål ved det som er tatt for gitt, og det som oppleves som «vanlig» og «normalt», for å kunne gi plass til den nødvendige transformasjonen av måter å tenke på, som karakteriserer læring. Artikkene i antologien bidrar på ulikt vis til å løfte fram hvilke «bevegelser» i veiledningspraksiser forfatterne ser i nyere teorier, i funn fra internasjonal forskning, og i lokale erfaringer fra forsknings- og utviklingsarbeid. En tydelig trend er en bevegelse bort fra å se veiledning som noe som kun omfatter relasjonen mellom en veileder og en student, til utvikling mot mer gruppebaserte, samarbeidende veiledningsrelasjoner, der team arbeider med å utvikle profesjonell kompetanse. I det kommunikative rom veiledet og veiledere deler, dannes læringsløyper mellom dem gjennom at de sammen undersøker muligheter.

En norsk survey fra 2012 (Engvik & Østern, 2015), der 72 praksisveiledere svarte på hva de ønsket å lære mer om hvis de skulle gå på et veilederkurs, forteller om praksisveiledere som ønsker å videreutvikle sin praksis som lærerutdannere, og at identiteten som praksisveileder er knyttet til skolens ledelse og en del av skolens organisasjon, og ikke er et individuelt anliggende. En høy andel av praksisveilederne var «Helt enig»/«Enig» i at de ønsket å lære mer om ulike veiledningsmodeller, etiske dimensjoner i veiledningen, veiledningssamtalen og progresjonen i den, håndtering av motstand og konflikt, og å håndtere en profesjonell veiledningsrelasjon, samt om forholdet mellom veiledning og vurdering. En noe lavere andel var «Helt enig»/«Enig» i at de ønsket å lære mer om kommunikasjon og metakommunikasjon, samt om juridiske rammer for veiledning.

I antologiens siste artikkel belyses flere av disse temaene. Gjennom å se på veiledningens praktiske didaktikk med dramaturgens blick er temaene belyst med ny optikk. I denne antologien introduserer vi en praksisteori for utdanning, en teori som er under utvikling av Stephen Kemmis og Peter Grootenboer (og flere med dem). Det teoretiske begrepet praksisarkitekturer gir en inngang til måter å snakke om utdanning på. Begrepet favner måter å legge til rette for praksis og måter å forholde seg til hverandre i utdanningsdiskurser på. Slik vektlegges et relasjonelt aspekt i teorien. Dessuten belyses materialitet i betydningen forhold som er av betydning for praksisen som rom, gruppestørrelser, økonomiske prioriteringer, tidsbruk og praksistradisjoner.

I denne teorien om praksis er interaksjonen mellom de som utøver praksis, og betingelsene for praksis (kalt praksisarkitekturer) avhengig av hverandre. Disse omfatter det man sier (språk), det man gjør (handling), og et sosialt rom, der man forholder seg til hverandre og omverdenen (makt og solidaritet).

Gjennom den tenkningen som Kemmis et al. har utviklet, peker de på muligheter for å revitalisere praksis som en sentral del av lærerutdanningen. Kompetanseutvikling for veiledere skjer gjennom en bevisstgjøring av hvordan praksisarkitekturer ser ut, og hvordan de kan transformeres gjennom arbeid med fem ulike praksiser, som henger sammen i kjeder av avhengighet. Vår forståelse er at denne teorien om praksisarkitekturer ivaretar det bevegelige og transformative i veiledning på den måten Paul Otto Brunstad (2010, s. 192) skriver om mentorers [og veilederes, forf. kommentar] oppgave i skolen:

En god kunnskapsoverføring er derfor knyttet til mentorens holdning til egen erfaring. Uten at mentoren selv er i bevegelse, uten at mentoren setter seg selv og sine tidligere erfaringer på spill, vil det kreative samspillet opphøre. Selvbesinnelse, en kritisk distanse og en ydmyk holdning, legger til rette for at den andre kan høste fruktene av ens innsats. En slik tilnærming viser at det moralske og erkjennelsesmessige er vevd inn i hverandre på en uatskillelig måte. Dette fordi de samme sårbare grensetraktene nykommeren befinner seg i, også er sted hvor ny innsikt og forståelse kan vokse fram i en slags hermeneutisk prosess.

I det følgende presenterer vi kort antologiens ulike temaer, som kan utgjøre en vev av tanker, erfaringer og opplevelse som vi håper inspirerer til å bringe veiledningspraksiser i bevegelse.

Omtale av artiklene i antologien «Veiledningspraksiser i bevegelse»

Anna-Lena Østern beskriver i artikkelen «Betydningen av responsløyfer i veiledningsprosesser» Stephen Kemmis og Peter Grootenboers teori om praksisarkitekturer som en praksisteori med potensial til å utvikle og fornye forståelsen av veiledning som læringsrom i utdanning. Begrepet responsløyfe henspiller i artikkelens kontekst på en dynamisk fram-og-tilbakebevegelse av kommunikasjon mellom ulike praktikeres praksis og praksisarkitekturer de inngår i.

Ela Sjølie foreslår i artikkelen «Å lære teori: en studie av lærerstudenters læringspraksiser» at prosjektet er å hjelpe studentene med å se hvordan ulike praksiser henger sammen, uten å forvente koherens, men i stedet lære dem ferdigheter til å forvente, og konstruktivt håndtere, forskjeller og motsetninger.

Kaare Skagen drøfter i artikkelen «Kunnskapstyper og hegemonisk veiledningsstrategi i norsk veiledningsdiskurs» noen kunnskapstyper som er gjennomgående i norsk veiledningsdiskurs. Forfatteren konstaterer at i praktisk veiledning må praksislærere supplere modeller og strategier med sitt eget

kunnskaps- og ferdighetsrepertoar, som vil være bredere og mer mangslungen enn i modellenes og teoriens verden.

Nina Helgevold og *Elaine Munthe* framhever i artikkelen «Veiledning på elevens vilkår» den rollen kunnskap om eleven må spille i veiledning blant lærerstudenter. De bringer inn Shulmans begrep signaturpedagogikk, det vil si spesifikke pedagogiske praksiser som er en vesentlig del av kvalifiseringen i lærerutdanningen. Forfatterne konkluderer med at veiledning som foregår i praksisopplæringsperioder, vil være rettet mot en felles læring om elever og om konsekvensene av valg som lærerstudenter har tatt for undervisning av elevene.

I artikkelen «Den veilededes livsrom» beskriver og drøfter *Anne Ahlbom* og *Anna-Lena Østern Vance* Peavys sosiodynamiske teori for veiledning, som bakteppe for en studie av spørsmål i veiledningssamtaler med elever i ungdomsskole og videregående skole i Finland.

De fire følgende artiklene belyser tematikk knyttet til kunstnerisk og kunstpedagogisk veiledning, men på ulike måter. *Tone Pernille Østern* skriver i artikkelen «Å la kroppslig kunnskap flyte fram og tilbake» om en kunstnerisk-koreografisk veiledningsprosess. Artikkelen kan være av interesse for kunstnere og lærere som jobber i kroppslige/praktiske, medskapende praksiser, eller for andre som jobber med verbale veiledningspraksiser, og som ønsker å hente inspirasjon fra andre mulige veiledningsformer.

I artikkelen «Kunsten å undervise kunstnere – en studie av film- og tv-fagenes arbeidsmåter» undersøker *Yvonne Fritze*, *Geir Haugsbakk* og *Yngve Troye Nordkvelle* og arbeidsmåter og evalueringsformer ved norske og danske film- og tv-faglige utdanninger. Studien viser at mesterlære som metode er utgangspunktet i disse utdanningene. I dette perspektivet ses den gradvise tilegnelsen av økt kompetanse som en sosial læringsprosess, der fellesskap om løsning av arbeidsoppgaver er den dominerende metaforen.

I artikkelen «Perspektiver på en veiledningspraksis med drastiske og paradoksale trekk» beskriver og drøfter *Kristin Solli Schøien* perspektiver på en veiledningspraksis med drastiske og paradoksale trekk. I denne selvstudien utsetter forfatteren sin egen undervisning og studentenes evaluering av den for et granskende blikk. Hun skaper distanse gjennom å bruke en kunstdidaktisk veiledningsmodell, som analyseverktøy når hun studerer sin praksis som en kreativ veiledningspraksis.

Hannah Kaihovirta skriver i artikkelen «Å formgi kunnskap utover personlig forståelseshorison» om visualiseringens muligheter ved veiledning av vitenskapelig tekst. Forfatteren har utviklet sju ulike visuelle modeller for bruk i veiledning av disposisjon for eksamensarbeider. Gjennom at visualiseringene møtes, av og til gnikker mot og konfronteres med hverandre, skapes tid og rom for konstruktiv dialog om arbeidet skriver Kaihovirta.

I artiklene 11–14 belyses tematikk tilknyttet profesjonell utvikling etter fullført høyrere utdanning. *Kari Smith* argumenterer i artikkelen «Mentorer – skolebaserte lærerutdannere: ansvar og krav» for at mentorrollen kan ses

som en profesjon innenfor en annen profesjon. Forfatteren er skeptisk til at alle erfarne lærere kan gå inn i rollen som mentorer. Smith grunngir dette standpunktet med å understreke at mentorer er skolebaserte lærerutdannere, og hun foreslår at disse må ha utdanning og sertifisering.

I artikkelen «Skolens yrkeskultur som grunnlag for veiledning og læring i lærernes første år i yrket» løfter *Gunnar Engvik* fram tre temaer som kan knyttes til skolens yrkeskultur: 1) de nyutdannedes møte med skolens yrkeskultur, 2) forskning på lærere som forlater og lærere som forblir i yrket, med vekt på hvorfor nyutdannede lærere velger å slutte i yrket, samt 3) forskning på læreres robusthet. Engvik argumenterer for at veiledning av nyutdannede lærere er en nødvendig, men ikke en tilstrekkelig ordning for de nyutdannede.

I artikkelen «Nyutdannede læreres opplevelse av utfordrende situasjoner i skolen» tar *Anne Berit Emstad* opp hvordan nyutdannede lærere opplever og reflekterer over utfordrende situasjoner i skolen, og hva som gir støtte til å takle slike hendelser, både kunnskapsmessig og relasjonelt. De nyutdannede i studien stiller spørsmål ved om temaet mangfold og bredde i elevgruppene er tabubelagt i lærerutdanningen, og de etterspør praktiske eksempler både hos utdanningsinstitusjon og praksislærere.

Kari Berg tar i artikkelen «Med forskerblick på læreres praksisrefleksjoner» utgangspunkt i erfaringer som utviklingspartner og som følgeforsker på noen skoler innenfor det nasjonale prosjektet «Ungdomstrinn i utvikling». Hun undersøker i denne artikkelen hvordan lærere kan utvikle sine profesjonelle vurderinger og overveielser i egen praksis. Fortellinger om kritiske hendelser brukes for å utforske hvordan veiledning betraktet som et kollektivt anliggende, kan bidra til meningsskaping i aktuelle situasjoner og til kritisk undersøkelse av praksiser.

Anna-Lena Østern samler antologiens tematikk *veiledningspraksiser i bevegelse* i artikkelen «Dramaturgens blick på veiledningens praktiske didaktikk». Hun har utviklet en dramaturgisk analysemodell til bruk i didaktisk kontekst. Gjennom den dramaturgiske tenkningen peker forfatteren på rommets betydning for interaksjon og på de responsløyer som kan virke kunnskapsproduserende. Med et sideblikk på dramaturgisk tenkning beskriver Østern veiledningsprosesser og grunnleggende prinsipper i veiledningens praktiske didaktikk. Et dramaturgisk blick på veiledningens praktiske didaktikk kan bidra til å forsterke veilederes og studenters opplevelse av mening og til å la dramaturgens måte å tenke på være med som en bevisst klangbunn i veiledning og profesjonsutvikling.

Oppsummerende om antologiens bidrag til utvikling og fornyelse av veiledningens praktiske didaktikk

Vi inviterte forskere og lærerutdannere til å skrive en artikkel i denne antologien, som har fått navnet *Veiledningspraksiser i bevegelse*. Vi hadde som forforståelse at det finnes et læringspotensial som ikke er fullt ut tatt i bruk innenfor feltet

veiledning i profesjonsutdanning. Vi inviterte forfattere til å bidra enten med noe som kunne skape bevegelse i det norske veiledningslandskapet, nettopp gjennom å dele noen tanker om forskningsfunn, eller med noen innovative og kreative forslag til hvordan veiledning i ulike sammenhenger kunne vitaliseres og dermed bidra til at veiledningspraksisene kunne komme i bevegelse. Vi fikk svar, og nesten alle var positive til utfordringen. I denne oppsummeringen peker vi på antologiens teoretiske bidrag, på dens bidrag til erfaringsbasert kunnskap om veiledning og, ikke minst, på forslag til utvikling av veiledningens praktiske didaktikk.

Vårt hovedfokus som redaktører i forkant av skriveprosessen var praksisveiledning innenfor lærerutdanning. Gjennom bidragene har imidlertid horisontene åpnet seg for en bredere og dypere forståelse av hvilken sentral læringsarena praksiser er for profesjonell utvikling mer generelt. Gjennom flere forfatters valg å skrive om betydningen av mentoring for nyutdannede, om kollegaveiledning for lærere som ønsker forandring i sin undervisningspraksis, og om betydningen av yrkeskulturer, har antologien gitt innspill til hvordan læreres læringsbaner er livslange forløp.

Det sentrale teoretiske bidraget er presentasjonen av Stephen Kemmis og Peter Grootenboers praksisteori, kalt teorien om praksisarkitekturer. Gjennom bruk av teorien om praksisarkitekturer kan det kommunikative rommet for veiledning ses som et sted med kontinuerlige læringsløyper mellom hva praktikeren sier og gjør, og hvordan han forholder seg til andre på den ene siden av løyfen og de forhold som fremmer eller hindrer praksisen på den andre siden. Forholdene er knyttet til kulturen på stedet, til de materielle og økonomiske forholdene og til de sosiale relasjonene uttrykt gjennom makt og solidaritet. Denne teorien gir et fornyet språk til å tenke med i veiledningsdialogen, ja, den gir en dialogisk møteplass mellom de ulike deltakerne i veiledningen. Teorien viser den nødvendige pendlingen mellom livsverden og system, men den har som en kritisk teori også potensial for transformasjon av utdanning og praksis, både innenfra utdanningen og gjennom deltakerne selv.

De erfaringsbaserte bidragene omfatter utvikling av kollektive veiledningskulturer, som for eksempel i forsøk med «Lesson Study», der veiledningsgrupper studerer en konkret undervisningspraksis sammen med en veileder. I prosjektet med «Lesson Study» vektlegges gruppebasert veiledning, men også det å skape en signaturpedagogikk som karakteriserer veiledning. Denne signaturpedagogikken karakteriseres av Shulman som spesifikke pedagogiske praksiser som er en vesentlig del av kvalifiseringen: tenkning, utøvelse og det å kunne handle med integritet. Gjennom arbeidet med «Lesson Study» skapes kollektive veiledningskulturer. De kollektive veiledningskulturene nevnes som betydningsfulle i flere av artiklene med empiriske bidrag. Det gjelder mentoring av nyutdannede. Det gjelder vanskelige situasjoner for nyutdannede. Det gjelder utvikling av yrkeskulturer, og det gjelder lærere som ønsker å utvikles etter en del år i yrket. Til den erfaringsbaserte kunnskapen som formidles i

en del artikler, hører forslag om hvilke spørsmål som kan åpne for læring i veiledningssituasjonen. Det omfatter Peavys sosiodynamiske veiledningsteori tillempt på karriererådgiving, og det gjelder hvordan en kollega kan veilede gjennom å oppfordre til å tenke en gang til. Den erfaringsbaserte kunnskapen som studenter formidler om sin akademiske praksis under studietiden, viser at de savner et kommunikativt rom for dialog med både praksisveileder og lærerutdannere sammen. Sammenfattet viser artiklene om erfaringsbasert kunnskap betydningen av lærende fellesskap.

Bidragene til utvikling av veiledningens praktiske didaktikk bygger på tanken om lærende fellesskap. I én artikkel gjennomgår handlings- og refleksjonsmodellen til Handal og Lauvås en respektfull kritisk granskning. I artikkelen fremmes den praktiske håndverksdimensjonen som en viktig dimensjon i tilegnelse av profesjonalitet, der intuitiv-kontekstuell modus er viktig for innvielsen i yrket.

De multimodale didaktikkene, som vi nevnte ovenfor, er konkrete bidrag til utvikling av veiledningens praktiske didaktikk. Bidragene er knyttet til den forståelsen for multimodal læring som er fremmet gjennom Kress (2010) og hans kollegers studier av den læring som skjer når individer orkestrerer mening med multimodale virkemidler som stemme, bevegelse, dans og musikk, ved å tegne, bygge tredimensjonalt, gjennom digitale fortellinger og muntlige fortellinger. I de kunstneriske uttrykkene finnes et ønske om å formidle noe, et ønske om å skape noe med mening. Der finnes også muligheter for god lærerimprovisasjon. Gjennom å bruke kroppslige tilnærminger, etterspørre hvordan noe oppleves, føles, prøve ut, og også her delta i samarbeidende team, og samarbeide med den som blir veiledet, kan nye forståelser vokse fram. Da blir veiledning en gjensidig læringsprosess, og maktasymmetrien reduseres til fordel for jevnbyrdig samarbeid. De visuelle modellene for å tenke struktur på eller disposisjon for et skriftlig arbeid åpner for kreative løsninger på struktureringsspørsmål. Speiling, skapende imitasjon og kroppslig utprøving i koreografiske prosesser peker på muligheter for fornyelse av veiledning. Filmskaperes harde skole, med krav om å kunne markedsføre produkter, skaper et direkte og ganske tøft veiledningsmiljø, og det vises til hvordan mesterlæretradisjonen lever og overlever. Et bidrag til veiledningens praktiske didaktikk er å tenke som en dramaturg i planlegging og i veiledning. Dramaturgen må fokusere på hvilken fortelling han eller hun vil fortelle, og hvordan. Denne måten å tenke på overført til veiledningskontekst kan skape en nyttig fremmedgjøring, dvs. at man lar det kjente bli fremmed for å nærme seg tematikker med friske, årvåkne blikk og tanker.

Et bidrag til veiledningens praktiske didaktikk er også teksten om hvordan man kan møte konflikter i veiledningen, og om hvordan en muntlig veiledningskontrakt kan klarere en del ting på forhånd. Her vektlegges betydningen av metakommunikasjon, ryddighet og profesjonalitet.

Når denne antologien går i trykken, pågår veilederutdanninger ved ulike profesjonsutdanninger, og vi håper alle kan ha den gode følelsen av å bidra til

noe av stor betydning for deres utdanning av nye profesjonsutøvere. Redaktørene for denne antologien prøver nettopp nå ut en praksisveilednerutdanning for to universitetsskolars lærere, med virksomheten forlagt til de to skolene. Det er et uttalt mål at praksisutøvernes erfaringer skal tas til vare gjennom gruppearbeid og innspill som er i dialog med de faglige innspillene fra lærerutdannerne. Gjennom denne arbeidsmåten iscenesetter vi responssløyfer som kan bli læringsløyfer. En av gruppeveilederne kommenterte opplegget slik: «Vi har tenkt at vi skal være med og forandre lærerutdanninga.»

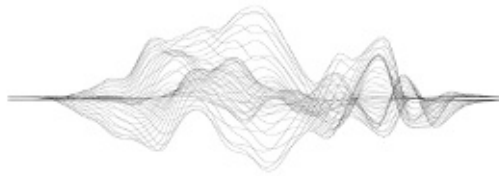
Referanser

- Brunstad, P.O. (2010). Mentoren som nomade. I K. Smith & M. Ulvik, *Veiledning av nye lærere* (s. 191–201). Oslo: Universitetsforlaget.
- Engvik, G. & Østern, A.-L. (2015). *Identitet som praksisveileder – en studie med praksisveiledere ved PLU 2012*. Presentasjon for praksiskoordinatorer ved Program for lærerutdanning, NTNU, 21.04.2015.
- Kress, G. (2010). *Multimodality. A Social Semiotic Approach to Contemporary Communication*. New York: Routledge.
- Rowse, J. (2013). *Working with Multimodality Rethinking Literacy in a Digital Age*. New York: Routledge.

Betydningen av responssløyfer i veiledningsprosesser

En studie av en teori
om praksisarkitekturer i utdanning

Anna-Lena Østern, NTNU

I artikkelen undersøkes noen begreper knyttet til Stephen Kemmis og Peter Grootenboers teori om praksisarkitekturer. Hensikten er å belyse hvordan denne praksisteorien kan bidra til å utvikle og fornye forståelse for veiledning som læringsrom i lærerutdanning. Gjennom den tenkning som Kemmis et al. har utviklet, peker de på muligheter til å revitalisere praksis som en sentral del av lærerutdanningen. Noen eksempler på praksisveilederes konstruksjon av veilederrollen og veilederidentitet analyseres med responssløyfer som analytisk linse. Kompetanseutvikling for veiledere kan skje gjennom en bevisstgjøring av hva konkrete praksisprosjekter består av, hvordan praksisarkitekturer ser ut, og hvordan disse kan transformeres gjennom arbeid med ulike praksiser som inngår i en kjede av gjensidig avhengighet i praksisøkologier.